

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
מייסודן של מכללות
מורשת יעקב ואורות ישראל

מאורות

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

גיליון כ"ג

תשע"ב

חומר 392

תפילת העמידה – גבורות

בלבה של כל דרמה נמצא הגיבור – של הסיפור, של הסרט, של ההצגה.

בלבו של כל קורא או צופה יש את הרצון האנושי הפשוט והברור להיות גיבור. ההזדהות עם הגיבור והרצון להידמות אליו הם בסיס הצריכה של הדרמה. כבר מקטנות אנו רוצים להיות גיבורים.

בעבר העריצו ילדים את דנידין, את חסמבה ואת השביעיה הסודית, וכיום ילדים מעריצים את הארי פוטר ואת אראגון. גם מבוגרים מייחסים ערך לדמויות מופת "גיבורות" ולדמויות הראויות להערצה: גיבורים צבאיים שלחמו בקרב, מדענים שנלחמו על דעותיהם נגד כולם או אנשי מופת אמוניים שלחמו על אמונתם ועל דבר ה'.

מהו אותו "גיבור" שמושך כל כך את הילדים וגם אותנו? מהו הפרופיל ה"גיבורי"? אם נסכם סוגים שונים של גיבורים בכל התחומים, נוכל לומר שהמשותף להם הוא ההתגברות על הצד האנושי שבהם, על הצד החלש. הגיבור האנושי הוא כזה שיש בו חולשה אולם אינו נכנע לה. חולשות יש לנו הרבה. החל מעצלות פשוטה, דרך רצון לכבוד ושאר מידות רעות, וכלה בפחד קיומי ממש. כל התכונות הללו הן תמצית האנושיות שבנו. ההתגברות עליהן היא הגבורה.

מהיכן מגיעה אותה התגברות על הצד האנושי? מדוע שאדם יתגבר על האנושיות שלו? מדוע שלא יתעצל, שלא יתקמצן ושלא יפחד למוות? המקור לכל האפשרויות האלו הוא הנשמה שהיא חלק אלוה ממעל. בקב"ה אין אנושיות. בקב"ה אין חולשות. האפשרות של האדם להתגבר, להיות משהו מעבר לאני ועכשיו, להיות משהו מעבר לבשר, היא הנגיעה האלוקית מלמעלה.

כאן נכנסת "ברכת גבורות".

לאחר קבלת המציאות האלוקית בברכת אבות (עם המיוחדות הישראלית) יש שתי ברכות המגדירות את האלוקיות כפי שהאדם יכול להבין ולקבל אותה: הגבורה והקדושה. באופן פרדוקסלי עניינה של ברכת הקדושה היא דווקא באפשרות של קרבה מתוך הריחוק. אתה קדוש, ובכל זאת "וקדושים יהללוך". הווה אומר, יש מושג של קדושה גם באדם. עם כל ההרחקה של הממד האלוקי מן האדם והבנת המרחק בין האלוקי לאנושי, יש דרך של קדושה שבה יכול האדם להתקרב אל האלוקי.

אולם בברכת גבורות מתנהל תהליך הפוך. ברכת גבורות מדברת על הצרכים ועל הבעיות האנושיות: רופא חולים ומתיר אסורים. לכאורה מישוהו פה התבלבל. האם אלו שלוש ברכות ראשונות, ברכות שבת, ולא החלק של הבקשות? כאן המקום לעמוד על נבדלותו ועל מיוחדתו

של הקב"ה כמו בברכות הראשונה והשלישית. האם בזה נמדדת גדלותו וגבורתו של הקב"ה שהוא סומך נופלים, ורופא חולים?

יותר מזה, בחלק גדול מאותן "תכונות" אלוקיות גם האנשים מתעסקים, ובחלק גדול מן הדברים בהצלחה לא קטנה. הרפואה האנושית הצליחה להאריך את חיי האדם במאה שנים האחרונות בשלושים שנה לערך. לפני מאה שנה אורך חיי האדם היה כחמישים שנה וכיום – כשמונים (במדינות עם רפואה מודרנית). ההתפלה ושלל טכניקות של הגברת הגשמים הביאו גם בתחום של משיב הרוח ומוריד הגשם לשינוי מהותי של תלות האדם באלוקים.

גם אם נתייחס לשבח הגדול החותם את הברכה – מחיה המתים, נמצא הבדל בין מעשי האדם למעשי הבורא. אולם כיום אנו חיים במציאות שבה המוות הוא מציאות שאנו סובלים אותה, ואולי אפילו יותר מסובלים אותה. דמיינו חיים ללא מוות, אפילו ללא זקנה, שאנשים יחיו לעולם, ללא פחד של סיום, ללא "תאריך תפוגה". מה זה יגרום לרוב האנשים? האם זה יגרום ליותר ידע, ליותר עשייה? לדעתי ההפך הוא הנכון. רוב העולם האנושי, עם החולשות האנושיות, ישקע יותר בחוסר מעש, והחולשות יגדלו ויתגברו, בדומה לסיפורו של סולון על פי הרצל.

סטיב ג'ובס, מייסד אפל, טען כי המוות הוא הדבר הטוב ביותר שיצר הקב"ה בעולם, כיוון שלא פחד מהמוות איש לא היה יוצר מאום. כל היצירה האנושית נובעת מפחד המוות, מפחד האימות.

כאן מגיעה גבורתו של הקב"ה, המפרידה הגדולה בינו ובין האדם. הקב"ה הוא הנצחי, הוא חסר החולשות, הוא גיבור לעולם. אין לו סוף. ובכל זאת הוא מתעסק בעולם. הוא משיב הרוח, הוא מוריד הגשם, הוא מכלכל חיים בחסד, הוא סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים. את כל זה הוא עושה על אף שהוא אינו אנושי.

כאשר יצאנו לגלות שאלו הנביאים: "איה גבורותיו של הקב"ה?" והפסיקו לומר "האל הגיבור". לאחר זמן חז"ל, בנסחם את התפילה, ענו ואמרו: "הן הן גבורותיו, שמעביר על מידותיו".

הגבורה האלוקית היא כאשר הקב"ה מעביר על מידותיו האלוקיות כדי להיות עם בני האדם.

הגבורה האנושית היא לנצח את האנושיות כדי לגעת באלוקי.

מולי קימל

מרצה בהתמחות לתקשורת

פרשת ויקרא

הקרבן העכשווי

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן" (ויקרא א, ב).

בזמן שבית המקדש היה קיים היו מקריבים קרבנות על גבי המזבח הן כדי לכפר על חטאים ועוונות הן כאמצעי התקרבות לה'. כיום אין לנו בית מקדש ואין אנו יכולים להקריב קרבנות כפשוטם של דברים. אולם המשמעות הרעיונית של הקרבנות היא נצחית ותקפה גם בעבורנו כאן ועכשיו.

כדי להבין את משמעותם הרעיונית של הקרבנות נתבונן מעט בשורש המילה קרבן. הזהר כתב: "שורש המילה קרבן הוא קירוב, התקרבות, כלומר הקרבן מבטא תהליך של התקרבות בין האדם לבין יוצרו" (חלק ג, דף ה, עמוד א, האר"י הקדוש בספר פרי עץ חיים שער התפילה, פרק ה).

מצוות הקרבת הקרבנות אומרת שעל האדם מוטלת החובה לנסות להתקרב כמה שיותר אל בוראו.

בהקרבת הקרבן במקדש היו לוקחים בהמה, בודקים אותה היטב שאין בה מום, שוחטים אותה, מוציאים את דמה ושופכים על המזבח. לאחר מכן היו שורפים אותה (או חלקים ממנה) באש שבערה על גבי המזבח.

כל ההיבטים הללו קיימים גם בעבודה הנפשית והרוחנית שעושה האדם כדי לכפר על חטאיו.

לקיחת הבהמה: אדם לוקח את נפשו הבהמית, את הנפש הרוצה כל הזמן להתענג על העולם הזה; הרוצה כסף ותענוגות; המתאוה למאכלים (מיני בשרים "אכול כפי יכולתך"). את כל הנטיות הבהמיות והחומריות הללו צריך אדם לקרסם אל ה', למצוא את הדרך כיצד לרתום גם את הכוחות הגדולים האלו לעבודת ה'.

בדיקה למומים: הסכנה הגדולה האורבת לאדם בדרכו זו היא ההטעיה העצמית, כך שאינו מעריך נכון את תכונותיו ואת כוחותיו ועלול להיכשל בתפקידו. לכן עליו לבדוק שאין בו מום, שלא יישאר חלק באישיותו שלא יוקרב ויתבטל לה'.

שחיטה: השחיטה מוציאה את הדם ואת רוח החיים מן הבהמה. כל איבריה נשארים שלמים כשהיו, אך לאחר השחיטה אין בהם חיות.

זוהי הדרך שבה צריך אדם להתקרב לבורא עולם ישתבח שמו ויתעלה. אדם אינו צריך להפסיק לאכול, לשתות ולהתענג על דברים מענגים. להפך, העונג הוא קדוש, טהור ומדהים, אבל אך ורק כאשר הוא מוציא ממנו את התאוה האישית שלו, את ההתלהבות הבהמית.

אש ומזבח: המזבח הרוחני הוא לבו של האדם, והאש הבוררת בו היא אש האהבה הטבעית אל ה', הקיימת בכל יהודי. בלבו של היהודי קיימת שלהבת של אהבה תמידית לבורא, אלא שלא תמיד הוא מודע לקיומה.

תפקיד האדם הוא ללבות, להבעיר ולהעצים אש זו, ובאמצעות אש קדושה זו כל עיסוקי האדם הגשמיים יהיו ספוגים באהבה אדירה לה'; אהבה של בן העורג ומתנגע לאביו; אהבה של בן הכוסף לגאולת עולמים; אהבה של בן החפץ בישועת ה' על עמו ועל ארצו.

יהי רצון שיראו עינינו וישמח לבנו בביאת הגואל ובבניין אריאל, אמן כן יהי רצון.

(מקור המאמר: שולחן שבת ליקוט שיחות ומאמרים של הרבי מליובאוויטש, בעריכת הרב מנחם ברוד, עמ' 41-42).

מוריה בן אליהו

סטודנטית בהתמחויות לתקשורת ולהיסטוריה

מחנכים באמונה

מוסדות "מגדל אור"

עמליה צורן

קריית החינוך של מוסדות "מגדל אור" במגדל העמק שוקקת פעילות חינוכית מגוונת ומספקת מענה לרבים מאוכלוסיית העיר. הרשת החינוכית הארצית מקיפה עשרות מעונות יום, גני ילדים, בתי ספר יסודיים ועל-יסודיים, חטיבות ביניים, אולפנות ומדרשיות, בתי ספר מקצועיים ואקדמיים, ומפעלי קליטה מגוונים ופעילויות לשיקום אסירים. אוכלוסיית התלמידים מורכבת בעיקר מילדים המגיעים ממשפחות במצוקה וילדים בסיכון המופנים למוסדות באמצעות לשכות הרווחה ברחבי הארץ, יחד עם קרוב ל-2000 ילדים עולים חדשים שהגיעו לארץ מארצות חבר העמים, רוסיה, תימן ואתיופיה. מבין 800 חונכים ועובדים ברשת, כ-75% הם בוגרי מוסדותיה. בין הבוגרים יש המשמשים בתפקידים מרכזיים בכל תחומי החיים במדינה.

מאחורי מפעל זה עומד הרב יצחק דוד גרוסמן. הרב גרוסמן נולד בירושלים בשנת 1946. את חינוכו קיבל הרב בתלמוד תורה עץ חיים, בישיבות בירושלים ובישיבת סלובודקה בבני ברק שבה היה תלמיד מצטיין. אופיו המיוחד של הרב גרוסמן ואהבת ישראל שבו הביאוהו להתמסר לקירוב לבבות ולחינוך נוער. עוד בירושלים עסק בשיקום משפחות ובעזרה בחינוך הילדים בשכונות מצוקה. ב-1968 עבר להתגורר במגדל העמק, עיירת פיתוח עם אחוזי פשיעה גדולים, כשהוא רואה בעבודה בעיירה אתגר ועבודת קודש. את פעילותו בעיירה החל בכניסה לדיסקוטקים ולמועדונים שבהם בילו בני נוער שהידרדרו לפשע ולסמים. שמו התפרסם, ורבים כינוהו אז "רב הדיסקוטקים". עם זאת הקים מערך שיקום בתוך בתי הסוהר הפועל עד היום.

ב-1970 מונה לרבה הראשי של מגדל העמק. כשראה הרב את ההזנחה ששררה בחינוך ובחיים התרבותיים והחברתיים אצל בני הנוער, ייסד את רשת מוסדות החינוך "מגדל אור". הרשת החלה ממוסד חינוכי ובו 18 תלמידים בני 11-12 שהרב גרוסמן אסף אל חיקו ממשפחות מצוקה ממגדל העמק ומהגליל. בחלוף חודשים ספורים נרשם מהפך בחייהם של הילדים: המוטיבציה לרכישת השכלה גדלה, ואתה – היכולת הלימודית. זו הייתה ראשיתו של פרויקט חינוכי שבמרכזו עומדת האמונה הבסיסית שלפיה בעזרת חוס, אהבה והזדמנות שווה ניתן להוציא מהנוער את הטוב שבו. בבסיס הרשת של מוסדות "מגדל אור" עומדת האמונה שכדי להציל את הנוער יש לדאוג לו למסגרות המתאימות כבר מינקות. כך, בד בבד עם קריית החינוך במגדל העמק, נפתחו מועדוני "אור לנוער" בכ-60 יישובים ברחבי הארץ עבור כ-3,500 ילדים. המועדון ממלא בתוכן את שעות אחר הצהריים של הילדים ומונע מהם חוסר מעש ושעמום העלולים להוביל להידרדרות.

למידע נוסף:

- אתר עיריית מגדל העמק: <http://www.migdal-haemeq.muni.il/agapim/>
- אתר מוסדות מגדל אור: http://www.migdal-ohr.com/about_us.asp?p=441